

5. Навчальна програма Інструментальний ансамбль для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» в галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» Укладач: Голота Ю. П. Академії імені С.С. Прокоф'єва кафедра музичного мистецтва 2020. 12 с.

6. Ніколенко Л. Формування інструментально виконавських умінь учнів у процесі ансамблевого музикування. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки». 2018. Вип. 170. С. 212–216.

7. Рябова О. Колективне музикування як ефективний засіб формування музично-стильових уявлень підлітків. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогічні науки». 2016. Вип. 4. С. 140–143.

8. Шумська О., Олешко В., Олешко Т. Теорія і методика ансамблевого виконавства : навчально методичний посібник. Харків, 2020. 108 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-393-4-25>

THE NATURE OF THE SYMBOL IN THE CONDITIONS OF WAR

ПРИРОДА СИМВОЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Kramarchuk Kh. P.

*Candidate of Architecture,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Design and Fundamentals
of Architecture
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

Крамарчук Х. П.

*кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну
та основ архітектури
Національний університет
«Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Актуальність. Хронотоп, в який вдирається війною антисвіт з образом чужинця, стає іншим виміром реальності, аніж у мирний час. Появляється міфологічна змістова структура Межового часопростору¹, який наповнений небезпеками та спонукає людину до активізації її фізичного й духовного ресурсу. Хронотоп в умовах війни породжує глибоке переживання теперішнього часу, зміни у самій людині. Це час,

¹ Межовий хронотоп розкривається міфологемами шляху (роздоріжжя), непрохідного лісу, безкрайого степу, незнайомого хронотопу, зустріч з чужинцем і т.п.

коли проявляється концепт «HomoDeus»² (ця тема вимагає окремої статті). В даному викладі ми спробуємо показати, що символи війни не є умовні знаки-символи, так звані репрезентанти, що не мають жодної подібності з об'єктами чи явищами, які вони позначають, а виступають швидше як презентанти, живі свідки пережитого. Ми будемо говорити про онтологічний вимір символу.

Цілі викладу: 1) Вказати на активізацію закону пієтизації та сакралізації середовища в умовах війни; 2) Побачити типи відношень матеріального носія символу до об'єкта, явища яке він позначає згідно трихотомії Ч. Пірса³; 3) Зауважити онтологічну природу символу, народженого чи пережитого в умовах війни, його переважаючі іконічні та індексальні відношення.

Пієтизація та сакралізація оточуючого світу є одним із законів творення символічної реальності. І зумовлена вона розумінням образу Софії «Премудрості», світу Софії як світу преподібності чи «аналогії» між божественним образом і земним відображенням, де нижче уподібнюється вищому, плоть–духові, дух–Богові. І народження символів, приєднання їх до культурної семіосфери нації здійснюється за двома законами світу Софії 1) «частина дорівнює цілому, чию цілокупність вона вбирає в себе» і 2) «нижче подібне до вищого, чийого образу воно набирає» [1, с. 293, 294] (рис. 2, 3, 4). Такий символ має онтологічну природу. Богословська концепція онтологічного символу полягає в проявленні у світі видимому світу невидимого (Небесного), як зв'язок між двома світами і згідно св. Діонісія Ареопагіта онтологічний символ «реально являє означувану дійсність, що немов «сплелася» із ним» [3, с. 68–71]. Онтологічна характеристика крім онтичної (предметно-чуттєвої) включає духову складову у буття (вищі смисли) і сам символ стає синонімом образу (за св. Діонісієм), тобто це не сконструйована умовність, а сама сутність буття. Життя людини в часопросторовому континуумі війни – це моменти коли Вічність входить в історичний час, час ієрофанії (рис.8 Діва Марія співстраждає з

² Під концептом «HomoDeus» в даній статті розуміється досягнення морально-етичних чеснот людиною (християнська концепція), а не головний акцент на біологічному безсмерті (наприклад, як це розуміли стародавні греки) чи як прогнозує образ безсмертної людини в тілі в майбутньому Ювал Ной Харарі з позиції релігії гуманізму.

³ Ч. С. Пірс, називає структурні категорії буття: первинність (Firstness), вторинність (Secondness) і третинність (Thirdness), Firstness виражає **знак індекс** – ідею якості, взятої самої по собі (первісна необмежена різноманітність якостей як фундаментальна якість буття), Secondness виражає **іконічний знак** – індивідуальне існування «тут і тепер», факт. Thirdness виражає **знак-символ**: опосередкованість, зв'язок знаку індекса з іконічним знаком, то, завдяки чому вони отримують всезагальність, зв'язність і закономірність. Світ третинного для Пірса – світ загальних понять, пізнана дійсність, яка виражена в універсалиях. Тезис Пірса: «дух є перше, матеріал – друге, еволюція – третє» [4, с. 56–57].

Містом Маріуполь), кенозису божественного, що є актом любові до людини. З іншого сторони зближення людини до Бога це моменти душевного напруження, переживання за іншого, самопожертви, стверджують глибину людськості. Онтологічні символи – це символи глибоко пережиті людиною (в тому їх духовна природа), вони близькі до тих, які О. Архипенко⁴ відносить до третьої «найскладнішої категорії» – «це символи, які створює індивідуум, щоб висловити свою психологію і почуття, зафіксовані у творі мистецтва» [2, с. 108], тільки онтологічний символ – це пережита реальність.

Активізація архетипних структур (народжених з великої психічної енергії людини за К.Г. Юнгом) в складних умовах життя, допомагає об'єднатись, вистояти, зберегтись (Оранта (Нова Оранта) (рис. 4); Мадонна (Київська Мадонна (рис. 2), «Катерина» Т. Шевченка на фоні вогню, нагадування що сутність росії не змінилася за 180 років (рис. 1)); Герой з надлюдськими зусиллями і терпінням (Воїн Азовстали, Кіборги, Люди-Титани, Привид Києва); маніфестація людської гідності, опору; Дитина як потенціал для початку нового; феномен волонтерства). Все це наповнює концепт «HomoDeus».

Пієтизація та сакралізація матеріальних речей, явищ, топосів, які пов'язані з сильним душевним потрясінням, породжує зміни у структурі свідомості, а саме ситуацію розмивання сприйняття реальності через об'єктно-суб'єктне протиставлення. За Г.В.Ф. Гегелем момент злиття суб'єкта з об'єктом викликає до буття рівень свідомості як надсвідоме. Надсвідоме вмикається в процесі вирішення важких ситуацій та емоційного стресу, і саме у Межовому часо-просторі. Тому багато речей, які пережили з людиною межовий стан, є цінними саме у іконічному відношенні до об'єкта, презентують його, а також є знаками індексами, які прив'язані до часопростору і певного топосу (Херсонський кавун, Артемівська сіль (рис.5), Бородянський півник). Стан надсвідомого постає ще одним смисловим наповненням концепту «HomoDeus».

Символи топоси – а це Міста Героїв (Харків, Маріуполь/Азовсталь, Буча, Гостомель, Ірпінь) є абсолютними іконічними знаками, що є презентантами символу, його духовної суті. Пієтизовані топоси, об'єкти, де втрачено найцінніше – життя людей, показують амбівалентну природу символу: біль втрати, поразки і водночас моральний і духовний вимір людини, яка протистоїть (рис.6, 7, 8). Вимір незламності, сміливості, людськості.

⁴ І група традиційно усталені символи, як алфавіт, комунікаційні аббревіатури (SOS), мови науки. II група –символи віри, релігійні, прийняті залежно від ступеня віри, або літературні символи, прийняті залежно від ступеня уяви, ерудиції.

Високого семіотичного статусу набувають засоби військового протистояння (персоніфікація: Хаймарс – «Вожак», сакралізація «Свята Джавеліна» рис.3), природа, в якій, особливо птахи, наділяються свідомістю і боряться.

Висновок. В умовах війни мирський вимір реальності і сама людина набуває якостей пієтизованого і священного. Символьно-знакова система постає фактами і документами війни. І в тому глибокий онтологізм таких символів – це саме життя.

Рис. 1. Плакат та картина Т. Шевченка «Катерина» (Україна сьогодні та 1842 року). Плакат (фото автора)

Рис. 2. «Київська Мадонна» автор Марина Соломенникова та образ в Неапольському храмі https://zaxid.net/kiyivska_bogoroditsya_n1541433

Рис. 3. Свята Джавеліна (мурал). Київ.
<https://zmina.info/articles/svyata-dzhavelina-proty-rady-czerkov-ekspert-ne-pobachyv-porushen-z-boku-tvorcziv-muralu/>

Рис. 4. «Нова Оранта», автор Дана Вітковська
<https://www.pinterest.com/pin/659284832976160269/>

Рис. 5. Індекс знак міста Соледар.
<https://cases.media/news/ukrayinski-khudozhniki-stvorili-seriyu-robot-z-artemsillyu-na-pidtrimku-soledara-ta-bakhmuta>

Рис. 6. Інсталяція вежі Донецького аеропорту у Львівському парку культури <https://suspilne.media/100765-u-lvivskomu-parku-vstanovili-kopiu-vezi-doneckogo-aeroportu/>

Рис. 7. Плакат з виставки «Міста Фенікси» у м.Львові. Фото автора. Місце воєнного злочину і проєкт Центру пам'яті «Драмтеатр».

Рис. 8. Пам'ятні медалі з серії Міста героїв <https://suspilne.media/493978-nbu-vipustiv-pamatnu-medal-mariupolskij-dramteatr-misce-nevimovno-bolu/>

Література:

1. Аверинцев С.С. Софія – Логос. Словник. – К.: Дух і Літера, 2001. 636 с.
2. Архипенко О. Теоретичні нотатки. Розділ IV. Символіка. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська*

теоретична думка ХХ століття: Антологія / Упоряд. Р.М. Яців. – Частина 1. Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України, 2012. 232 с.:Іл.

3. Лепакін В. Ікона та іконічність. Львів. “Свічадо”, 2001. 288 с.

4. Пучков А. О. Поетика античної архітектури. – Київ: Фенікс, 2008. 992 с.: XXXII іл. (Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-393-4-26>

ART ACTIONS AS A TOOL FOR SELF-REALIMATION AND DEVELOPMENT OF THE POTENTIAL OF CREATIVE UKRAINIAN YOUTH

МИСТЕЦЬКІ АКЦІЇ ЯК ЗАСІБ ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ТВОРЧОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Luhovskyi O. F.

*Candidate of Study of Art,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Design
Cherkasy State Technological
University
Cherkasy, Ukraine*

Луговський О. Ф.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент,
доцент кафедри дизайну
Черкаський державний
технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Yakovets I. O.

*Doctor of Study of Art, Professor.
Head of the Department of Design
Cherkasy State Technological
University
Cherkasy, Ukraine*

Яковець І. О.

*доктор мистецтвознавства,
професор, завідувач кафедри дизайну
Черкаський державний
технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

Chuhai N. M.

*Candidate of Study of Art,
Associate Professor at the Department
of Design
Cherkasy State Technological
University
Cherkasy, Ukraine*

Чугай Н. М.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри дизайну
Черкаський державний
технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Одним із пріоритетних питань молодіжної сфери Європейського Союзу є підвищення рівня участі молоді в суспільному житті, бо від здатності молоді бути активною творчою силою значною мірою